

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI DIREKTORLARINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI

Usanov Zafar Beknazarovich

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarini qayta tayyorlash
va ularning malakasini oshirish instituti mustaqil izlanuvchisi

ORCID ID: 0009-0006-8839-0462

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22139664>

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining moliyaviy savodxonligini rivojlantirishning dolzarb muammolari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida tashkilot rahbarlarining moliyaviy boshqaruv sohasidagi mas'uliyati ortib borayotganligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim tashkiloti, direktor, moliyaviy savodxonlik, moliyaviy boshqaruv, byudjet rejalashtirish, moliyaviy kompetensiya, hisobotlilik, shaffoflik, malaka oshirish, institutsional qo'llab-quvvatlash, raqamli moliyaviy vositalar, moliyaviy menejment, ta'lim boshqaruvi, professional rivojlanish.

So'nggi yillarda maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar tashkilotlarga moliyaviy-xo'jalik mustaqilligining kengroq shakllarini bermoqda. Byudjetdan tashqari mablag'larni jalb etish, ota-onalar to'lovlaridan foydalanish, homiylik resurslarini boshqarish kabi vazifalar endilikda maktabgacha ta'lim tashkiloti (MTT) direktorining kundalik faoliyatining tarkibiy qismiga aylandi. Biroq ushbu vazifalarning kengayishi direktorlarning moliyaviy savodxonlik darajasi bilan hamisha ham mutanosib kelavermayapti, bu esa boshqaruv amaliyotida bir qator dolzarb muammolarni yuzaga keltirmoqda.

Birinchi muammo — direktorlarning kasbiy tayyorgarligi asosan pedagogik yo'nalishga qaratilgan bo'lib, ularning boshlang'ich ta'limida moliyaviy boshqaruvga oid tizimli bilim deyarli berilmaydi. Natijada direktor lavozimiga tayinlangan mutaxassis o'z faoliyati davomida moliyaviy bilimlarni tasodifiy tarzda, ko'pincha xatolar orqali egallashga majbur bo'ladi. Bu esa, ayniqsa, byudjet rejalashtirish va xarajatlarni asoslash kabi murakkab jarayonlarda jiddiy kamchiliklarga olib keladi.

Ikkinchi muammo — MTT direktorlari uchun mo'ljallangan moliyaviy yo'nalishdagi ixtisoslashgan o'quv dasturlarining yetishmasligi. Amaldagi malaka oshirish kurslari, odatda, umumiy pedagogik menejment masalalariga qaratilgan bo'lib, ularda moliyaviy savodxonlikka alohida modul ajratilmagan. Bu holat

direktorlarning moliyaviy vazifalarni bajarishda o'z-o'ziga qoldirilganligini anglatadi.

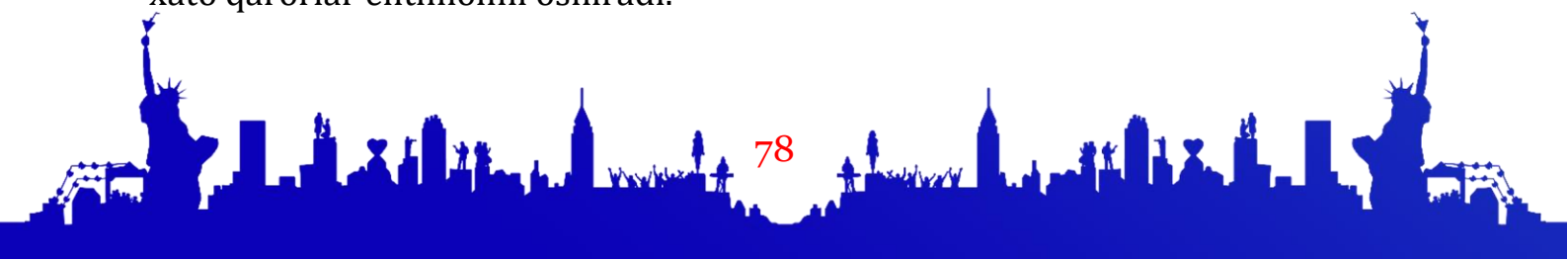
Uchinchi muammo — moliyaviy hisobotlilik va shaffoflik borasidagi talablarning oshib borishi bilan bir qatorda, direktorlarning ushbu talablarni bajarish uchun zarur amaliy ko'nikmalarga ega emasligi. Xususan, byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha hisobotlarni to'g'ri shakllantirish, moliyaviy hujjatlarni me'yoriy talablarga muvofiq yuritish borasida ko'plab direktorlar qiyinchilik chekmoqda, bu esa nazorat organlari tomonidan aniqlangan kamchiliklar sonining ortishiga sabab bo'lmoqda.

To'rtinchi muammo — direktorlarning moliyaviy qarorlarni ota-onalar va jamoatchilik oldida asoslash va tushuntirish ko'nikmalarining yetarli darajada shakllanmaganligi. Moliyaviy savodxonlik nafaqat texnik bilim, balki moliyaviy ma'lumotni tushunarli tilda yetkazish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Ushbu ko'nikmaning yetishmasligi ota-onalar bilan ishonchli munosabatlarni mustahkamlashga to'sqinlik qilmoqda.

Yuqorida sanab o'tilgan muammolarning barchasi bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularni alohida-alohida emas, balki tizimli yondashuv asosida hal etish zarur. Xususan, MTT direktorlari uchun moliyaviy savodxonlikka ixtisoslashgan, amaliy yo'naltirilgan o'quv dasturlarini ishlab chiqish, ularni davriy malaka oshirish tizimiga integratsiya qilish, shuningdek mintaqaviy boshqarmalar darajasida metodik yordam ko'rsatish mexanizmlarini yo'lga qo'yish dolzarb vazifalar sifatida belgilanishi lozim.

Muammoning yana bir qirrasini shundaki, direktorlar ko'pincha o'z moliyaviy bilim darajasini ob'ektiv baholay olmaydi — ya'ni ular qaysi sohada bilim yetishmasligini aniq tasavvur qilmaydi. Bu holat, o'z navbatida, kimning qanday yordamga muhtojligini aniqlashni qiyinlashtiradi va rivojlantirish tadbirlarini umumiy, individuallashtirilmagan tarzda tashkil etishga olib keladi. Natijada ba'zi direktorlar allaqachon yaxshi bilgan mavzularni qayta o'rganishga vaqt sarflasa, boshqalari eng zarur bilimlarni olmay qoladi.

Beshinchi muammo — mintaqaviy va tashkilot darajasida moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish bo'yicha institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining zaifligi. Ko'p hollarda MTT direktori moliyaviy masalada qiyinchilikka duch kelganda, unga tezkor maslahat bera oladigan mutaxassis yoki maxsus konsultatsiya xizmati mavjud emas. Natijada direktor muammoni mustaqil, ko'pincha nomutaxassisona tarzda hal qilishga majbur bo'ladi, bu esa xato qarorlar ehtimolini oshiradi.

Oltinchi muammo — direktorlarning raqamli moliyaviy vositalardan foydalanish ko'nikmalarining yetarli emasligi. Zamonaviy moliyaviy hisobotlilik va monitoring tizimlari tobora elektron shaklga o'tayotgan bir paytda, ayrim direktorlar, ayniqsa uzoq mintaqalarda faoliyat yurituvchilar, bunday tizimlardan foydalanishda texnik qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Bu esa hisobotlarni o'z vaqtida va to'g'ri taqdim etish jarayonini murakkablashtiradi.

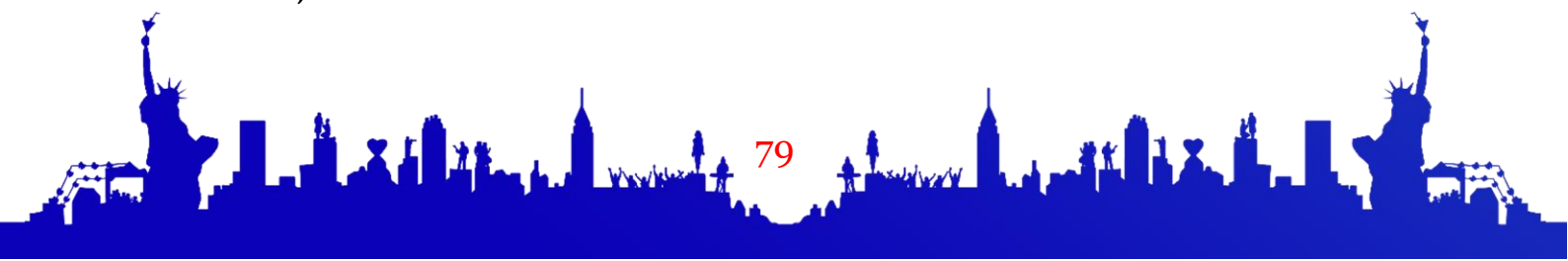
Xorijiy tajribaga nazar tashlansa, bir qator rivojlangan mamlakatlarda ta'lim tashkiloti rahbarlari uchun moliyaviy boshqaruv bo'yicha alohida sertifikatlash tizimlari mavjud bo'lib, rahbar lavozimiga tayinlanish uchun ushbu sertifikatga ega bo'lish talab etiladi. O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida esa bunday talab hozircha institutsional darajada shakllantirilmagan, bu esa yuqorida sanab o'tilgan muammolarning tizimli xususiyatini yana bir bor tasdiqlaydi.

Yuqoridagi muammolarni bartaraf etishda nafaqat ta'lim boshqarmalari, balki moliya-bank sohasi mutaxassislarining ham jalb etilishi muhim ahamiyatga ega. Moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha milliy strategiya doirasida shakllantirilgan resurslar va tajribadan maktabgacha ta'lim tizimi rahbarlari uchun ham foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, ushbu ikki sohani institutsional jihatdan bog'lash borasidagi bo'shliqni to'ldirishga xizmat qilishi mumkin. Bunday hamkorlik, xususan, mintaqaviy darajada moliyaviy savodxonlik markazlari yoki maslahat xizmatlarini tashkil etish orqali amalga oshirilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, MTT direktorlarining moliyaviy savodxonligini rivojlantirish endi ixtiyoriy tavsiya emas, balki maktabgacha ta'lim tizimining barqaror faoliyat yuritishini ta'minlovchi zaruriy shart sifatida qaralishi kerak. Yuqorida sanab o'tilgan oltita muammo — kasbiy tayyorgarlikdagi bo'shliq, ixtisoslashgan dasturlarning yo'qligi, amaliy ko'nikmalar yetishmovchiligi, kommunikativ ko'nikmalarining zaifligi, institutsional qo'llab-quvvatlashning yetarli emasligi va raqamli savodxonlikning pastligi — o'zaro bog'liq bo'lib, ularni tizimli, bosqichma-bosqich yondashuv asosida hal etish lozim. Bu boradagi ilmiy asoslangan yechimlarni izlash kelgusi tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

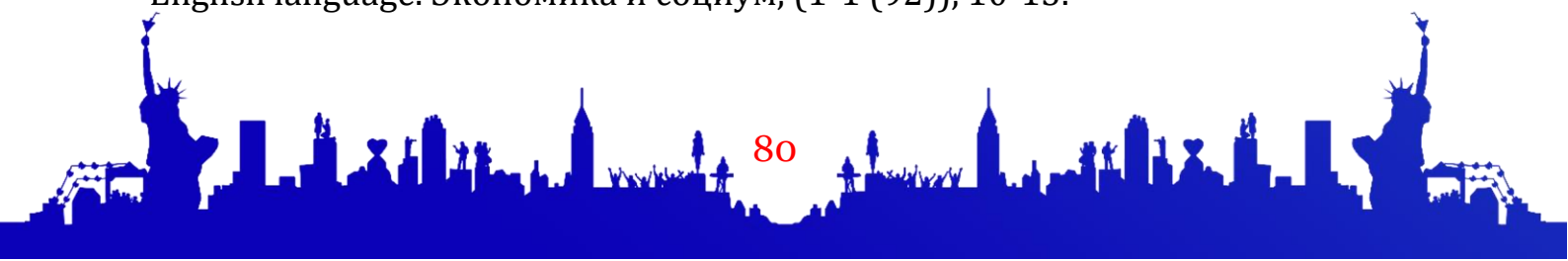
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda uning tizimidagi tashkilotlar faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2023-yil 26-maydagi PF-79-son Farmoni. — Toshkent, 2023.

2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. 2021–2023-yillarga mo'ljallangan Moliyaviy xizmatlar ommabopligini oshirish milliy strategiyasi. — Toshkent, 2021.
3. Козокова, Ч. А., & Шерматов, А. А. (2019). ЖЕНСКАЯ ЛИТЕРАТУРА В УЗБЕКИСТАНЕ (на примере современной узбекской прозы). Культурные инициативы, 282-283.
4. Shermatov, A. SOME FEATURES OF IMPLICATURE IN ENGLISH AND UZBEK LITERARY TEXTS.
5. Jalolov, J., & Mahkamova, G. T. (2015). Ashurov Sh. S. English language teaching methodology.
6. Ashurov, S., & Mukhiddinova, S. (2024). The Harmony of the Concepts of Time and Language. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 30-34).
7. Ashurov, S., & Suvonova, N. (2023). Humorous phraseologisms-as a tool offunny assessment of real events (in French material). In BIO Web of Conferences (Vol. 65, p. 10024). EDP Sciences.
8. Шомуродова, Ш. Ж. (2016). ИЗУЧЕНИЕ СЕМАНТИЧЕСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ПРИ ОДНОСТРУКТУРНОЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ ДЕРИВАЦИИ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА). Ученый XXI века, (2-4).
9. Narzikulova, R. (2026). LINGUISTIC REPRESENTATION OF ARCHETYPES IN FANTASY LITERATURE. Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal, 7(01), 314–323. <https://doi.org/10.37547/mesmj-V7-I1-39>
10. Rayhona, N. (2025). Humor pragmalinguistics. SHOKH LIBRARY.
11. Ikramov, F., Hashimova, S., Khaydarova, S., Mukhtorova, G., Tursaatov, A., Muxitdinova, D., & Narzikulova, R. (2025). The impact of multilingual education on marine conservation awareness in coastal communities. International Journal of Aquatic Research and Environmental Studies, 730-742.
12. Murodbek, A. (2026). THE PHILOSOPHICAL, SOCIOLOGICAL, AND CULTURAL ROOTS OF THE CONCEPTS OF “WAR” AND “PEACE”. Shokh Articles Library, 1(1).
13. Mirjalol, B., Samandar, H., & Murodbek, A. (2026). APPROACHES TO TEACHING AND DEVELOPING WRITING SKILLS ABSTRACT. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 85(2), 337-342.
14. Abduraximova, F. K. (2022). Modern approaches and methods in teaching English language. Экономика и социум, (1-1 (92)), 10-13.

15. Abduraximova, F. (2026). GAME-BASED VOCABULARY TEACHING IN EFL THROUGH COGNITIVE AND COMMUNICATIVE PERSPECTIVES. Asian journal of scientific research and innovations, 5(1), 411-414.

